
FRÅN SEGER TILL BITTER BESVIKELSE

ANNE SÖRENSEN-RHENMAN

Hösten 1991 inträffade det då nästan ofattbara. Efter en fullständigt kaotisk valrörelse, med en begränsad budget och en minimal organisation, lyckades Ny demokrati ta sig in i Sveriges Riksdag. Partiet var då biott åtta månader gammalt. Det var för mig, som för alla andra som kämpat i motvind, en berusande känsla av seger. En seger för det vi trodde på. Det skriver Anne Sörensen-Rhenman, som efter knappt två år i den nydemokratiska riksdagsgruppen nu lämnat partiet. Här summerar hon sina intryck och upplevelser.

Plötsligt skulle drömmen om att kunna skapa förändring och förbättring bli verklighet. Vi skulle få möjligheten att kämpa för ett rejält sänkt skattetryck, så stora besparingar som möjligt, ett bättre klimat för småföretagare, en drastiskt minskad offentlig sektor, en liberalare alkoholpolitik och en minskad byråkrati. Vi skulle föra in sunt förnuft och klartext i politiken. Det var så lätt att stå utanför och förakta traditionella partiernas stelbenthet, systemets tröghet, bristen på ansvar och förespråka effektivitet och klarspråk. Efter några månader innanför riksdagens dörrar verkade det kanske inte fullt så enkelt att förändra "allt". Det var också så enkelt att kritisera de fyra partier som

skulle samsas och kompromissa med varandra.

Ny demokrati skulle bli den friska fläkt som blåste liv i debatten, vågade säga ifrån, ifrågasätta och påverka alla partier. Men partiet skulle definitivt inte bli ett "politiskt parti". Efter en eller två mandatperioder av påverkan (på de traditionella partierna) skulle partiet ha spelat ut sin roll och inte längre behövas. Det var resultatet som räknades, förändringar, inte äran eller opinionssiffror. – Ingen av oss skulle bli som andra politiker.

Uppfylld av dessa målsättningar och med ett förflutet i Den Nya Valfärden såg jag i oktober 1991 möjligheten att föra in en rad sunda idéer i politiken. Det var därför med stor entusiasm och ett enormt engagemang jag intog min riksdagsplats. Men jag kan fortfarande minnas den ansvarskänsla och ödmjukhet

ANNE SÖRENSEN-RHENMAN är riksdagsledamot och adjungerad ledamot av den moderata riksdagsgruppen.

jag upplevde i samband med Riksmötets öppnande. Skulle partiprogrammet räcka till, skulle den minst sagt brokiga skaran riksdagsledamöter vi var kunna bli samstämmiga och skulle jag själv leva upp till mina och andras förväntningar? Jag hade förvisso en del yrkeserfarenhet, men detta var okänd mark. Slumpen gav ny demokrati såväl vågmästarroll som en plats i varje utskott. En flygande start och en maktposition bortom all förväntan. Möjligheterna att förverkliga delar av partiprogrammet blev större än vad någon vågat hoppas på.

Men makt kräver förnuft och kunskap för att inte missbrukas. Personligen trodde jag att om bara organisationen fick en chans att växa till sig, mogna lite, skulle det fungera. Jag hade, precis som alla andra, en mycket stor tilltro till Ians förmåga och ledaregenskaper. Det var så lätt att bländas av hans karismatiska framfart. Jag var från början skeptisk till Bert, men hoppades att han med sin inställning till Riksdagen skulle dra sig tillbaka och enbart agera "folkledare" och opinionsbildare på fältet. Tyvärr skulle det mycket snart visa sig att makten berusade inte bara Ian och Bert utan också stora delar av riksdagsgruppen. Vad hjälpte det då att stora delar av partiprogrammet var bra?

De första månaderna blev nästan övermäktiga. Det gällde att snabbt sätta sig in i alla de rutiner som hör riksdagen

till, lära sig rensa bland meterhög posthögar, prioritera och hitta rätt arbetsgång. Både officiella och inofficiella... Trögheten blev en chock även om den inte var oväntad. Insikten om hur svårt det var att nå resultat var också svår att acceptera. Jag skulle också med visst svårmod inse att som litet parti är utskottsarbetet väldigt ensamt och ganska tungt. Det gäller att på egen hand sätta sig in i alla frågor, skapa överblick och fatta beslut. Besluten kunde förvisso diskuteras på riksdagsgruppmöten men väldigt få hade helt enkelt ork eller kunskap att bidra med särskilt mycket utöver deras egna arbetsområden. Att kunna diskutera över partigränserna blev oerhört viktigt och lärorikt. Personligen har jag många riksdagsledamöter från andra partier att tacka för att de delat med sig av såväl kunskap som erfarenheter. Jag behövde aldrig uppleva problem med att vara nydemokrat, vilket många partikamrater beklagade sig över den första tiden.

Rätt man på rätt plats

Att partikansliet dessutom inte var helt fungerande var en stor brist. Den lite galna och lätt euforiska kampanjorganisationen som fungerat under valrörelsen hade utan större eftertanke förväntats bli riksdagskansli. Som litet och nytt parti ställdes oerhörda krav på den alltför begränsade och snålt tilltagna

organisation som fanns i ryggen på tjugofem ovana riksdagsledamöter. Det fattades många back-up funktioner. Tyvärr saknade Ian all förmåga att få rätt person på rätt plats, med ett fåtal undantag. Att det alls blev någon ordning och relativt vettiga motioner det första året får nog främst tillskrivas en kompetent kanslichef, som arbetade cirka åttio timmar eller mer i veckan och en före detta miljöpartist som anställdes som opolitisk sakkunnig. Den sistnämnde, *Anders Lenander*, hade erfarenhet miljöpartiets barnsjukdomar och misstag och blev en ovärderlig tillgång för att undvika de värsta godorna.

Att det fanns barnsjukdomar det första året är väl i och för sig både självklart och förståeligt, men det finns en gräns för hur länge man kan gömma sig bakom dem om man vill vinna trovärdighet och respekt. Ett annat av de stora problemen var till en början, förutom en rörig organisation, även bristande kompetens. Partiprogrammet behövde omgående kompletteras. Varje utskott behövde riktlinjer även om partiet inte nödvändigtvis behövde fördjupa sig i varje enskild fråga. Detta togs tyvärr inte på tillräckligt stort allvar vilket med jämna mellanrum gav upphov till rena vindflöjelpolitiken. Egenintressen började florera. Men värst av allt, stickspåren från det som var huvudfrågorna, ledmotivet i ny demokratis politik,

glömdes allt som oftast bort, eller förlorade i utrymme för oändliga diskussioner kring bagateller. Eller fick stå tillbaka för ogenomtänkta impulser.

De första månaderna blev en kavalkad av övermod, entusiasm, frustration och allmänt kaos. Ambitionsnivån var dock hög och bland alla tokigheter fanns en aldrig sinande energi och en enorm tilltro till att allt skulle växa till sig, få den seriösa framtoning partiets politik förtjänade. Media missade självklart inte en chans att belysa varje felsteg. Det var lätt att slå ifrån sig många av dessa påhopp till en början. Skylla på feltolkningar, ovana att hantera pressen eller missförstånd. Brist på fakta kunde ursäktas med den korta tid partiet funnits.

Tyvärr kom det sistnämnda att bli en vana. Många förslag var dåligt underbyggda eller illa förberedda. Bert Karlsson tog för vana att säga att det var budskapet som räknades, inte detaljerna. På sikt bidrog detta knappast till att öka partiets trovärdighet.

Det började också bli märkbart allt eftersom tiden led att även om delar av riksdagsgruppen arbetade mycket seriöst fanns det flera som aldrig skulle växa in i sina roller. Det är inte fel att komma direkt från "verkligheten", men det krävs kompetens för att sitta som riksdagsledamot, även för nydemokrater.

För egen del försökte jag in i det längsta slå ifrån mig de värsta galen-

skaperna och se till det positiva i partiets politik. Koncentrera mig på möjligheterna och hoppas att Ian skulle se till att det i god tid före nästa val byggdes upp ett förtroende för partiet. Att det andra året i riksdagen skulle bli en verklig satsning på ökad seriositet och kompetens.

Tyvärr hade redan mycket energi börjat gå åt till att släta över och bortförklara partikamraters framfart. Hur klarar man av att ursäktas Bert Karlsson och John Bouvin med bibehållen respekt för egen räkning? Deras bristande omdöme bidrog allt som oftast till att många bra förslag från ny demokrati fick oförtjänt dålig klang. Partipolitiken fick stå tillbaka för det ena vansinniga utspelet efter det andra. Gruppen skulle svetsas samman med fester, upptåg och med pubkvällar. Kanske inte helt fel, men lite mer seriöst grupparbete hade nog varit bättre för den politiska framtoningen och kvaliteten.

Det politikerförakt partiet delvis använt sig av i valet blev också på sätt och vis en belastning i Riksdagen. Att samarbeta över partigränserna, försöka få ett tagande – givande eller en konstruktiv diskussion blev svårt när man visade öppet förakt för andra. (Det är nog få som lyckats nå ett resultat i en förhandling genom att först idiotförklara sina motståndare.)

Dessutom skulle Bert Karlssons

ständiga behov av att få rubriker i kvällspress till slut bli en av partiets tyngsta belastningar tillsammans med behovet att visa sin makt i kammaren eller sätta regeringen på plats.

Berts infall

Från goda intentioner och ärliga ambitioner kom det alltmer att handla om att "vi ska minsann visa dem att vi finns". Taktik, mörkläggning i utskotten och ryktesspridning fick allt starkare fäste. I vissa fall i syfte att driva fram beslut som partiets politik verkligen stod för, men ibland enbart pga Bert Karlssons infall för dagen. Populismen fick härja fritt. Det kändes minst sagt olustigt. Särskilt när det under våren 1992 började kosta i räntehöjningar och kronfall. Verkade vi verkligen för Sveriges bästa? Vem kände ansvar? För varje seger för den egna politiken drabbades stora delar av gruppen allt mer av hybris. Maktens rus hade fått övertag. Redan våren 1992 började alltför många tänka på att bli omvalda mer än på vad partiet en gång stod för. Våldigt länge försökte jag intala mig själv att Ian skulle klara av att hålla rätt kurs och med krafttag satsa på att komma bort från den stämpel vi fått.

Jag försökte slå dövörat till och koncentrera mig på mina arbetsuppgifter, ordinarie ledamot av kulturutskottet, partiets representant i Nordiska Rådet och så småningom ledamot i utredningen

om LAS. Även om de två förstnämnda uppdragen inte betraktades som särskilt angelägna för partiet var de oerhört intressanta och stimulerande. Särskilt då partiet i princip saknade kulturpolitik vid inträdet i riksdagen. Det gav mig möjlighet att sätta en personlig prägel på riktlinjerna för något som jag betraktar som oerhört angeläget för 1990-talet.

Jag tillbringade hundratals timmar de första månaderna med att sammanställa det bästa ur fransk, tysk och engelsk kulturpolitik med delar av det som fanns på hemmaplan. Målet var att ge ny demokrati en kulturpolitik värd namnet. Något att kämpa för och föra fram såväl under mandatperioden som i nästkommande valrörelse.

Det var dock inte helt enkelt att övertala partikollegorna om att ny demokrati skulle profilera sig som partiet som ville genomföra den största satsningen på kulturområdet. Hade dessutom blivit tilldelad Bert Karlsson som suppleant i Kulturutskottet. Besparingar var honnörsord och om politiker i största allmänhet är kända för att ha ett ganska svagt kulturintresse är nog gruppen som har ett mycket litet kulturintresse definitivt överrepresenterad i Ny demokratis riksdagsgrupp.

Men tack vare en tysk utredning som visar att varje satsad DM ger det dubbla tillbaka till staten, gick det faktiskt att övertala de flesta att partiet skulle kämpa

för ökade kultursatsningar. För somliga handlade det kanske mer om national-ekonomi än livskvalitet, men målen helgar medlen och det ena förkastar inte nödvändigtvis det andra. Jag upptäckte dock i samband med olika kulturdiskussioner i gruppen att många gärna såg vänsterspöken i de flesta hörn, varför det gällde att lotsa olika kulturfrågor med stor försiktighet från utskott till kammare.

För det blev ju så, att även om inte kulturfrågor var eller blev de största var det svårt att låta bli att engagera sig och känna ansvar för det som utgjorde den största delen av mitt riksdagsarbete. Av samma skäl beslöt jag att fullfölja mitt åtagande i LAS-utredningen trots nyfött barn och fem månaders föräldraledighet. Det kändes nästan omöjligt att lämna över till någon annan inför slutskrivningen i en så omfattande och komplicerad utredning. (Bara att sätta sig in i alla detaljfrågor var snudd på omöjligt.)

Min medverkan i LAS-utredningen var kanske en av de svåraste, mest betungande och samtidigt mest lärorika erfarenheterna under dessa två år. Partiets övergripande linje var förvisso klar, men som det mesta inom Ny demokrati, ofullständig och mycket ytligt. Någon att diskutera detaljer med fanns inte. Jag hade dock stor hjälp av ett gott samarbete med borgerliga gruppen i utredningen. Här mer än någonsin insåg jag vikten av kommunikation över partigränserna.

Visst kan man ha åsiktskillnader i detaljfrågor, till och med i större frågor ibland, men att tro att man som litet parti på grund av sin vågmästarroll inte behöver något annat är bara beklagligt.

Kanske var jag för ödmjuk och ansvarsännande för att passa in i ny demokratis riksdagsgrupp, men det är min personliga övertygelse att partiet kunnat driva igenom än mer av sin politik om man funnit ett mer balanserat sätt att utöva sin maktposition på. Om man satsat på att vinna respekt genom mer kunskap och trovärdighet och mindre sensationsbegär. Därför jag tror att många, väldigt många i grund och botten, tycker att stora delar av det ursprungliga partiprogrammet hade en hel del att tillföra svensk politik. Inte minst att våga lyfta fram flyktingpolitiken i dagsljuset. Det var nödvändigt. Där fanns stora brister, fel och dåligt genomtänkt ekonomi. Den debatten skulle, om den hållit sig till fakta, varit snudd på oantastlig. Men tyvärr drogs den ner av skrönor, onödiga utspel och fick partiets redan något skamfilade rykte att bli än värre.

För mig blev känslan efter sommarturnén 1993 bara obehag. Plötsligt travades alla kovändningar till Ians tvivelaktiga syften, Bert och Viviannes dåliga omdöme och riksdagsgruppens bristande förmåga till klarsynhet, på varandra. Utspel med rasistiska förtecken

blev droppen. Det finns en gräns hur långt man kan kompromissa med sig själv. För mig var den nådd. Det som en gång var enbart positiva förväntningar hade förvandlats till bitter besvikelse. Vad ville Ian egentligen eftersom han lät Bert och Vivianne hållas? Vad hade det blivit av alla honnörsord som "personlig frihet, hänsyn till andra och sunt förnuft".

Vart tog den politik vi gick till val på vägen? Vad blev det av demokratin i partiet? Partiet som var så stolt över sitt namn, som inte behövde ett kvinnoförbund därför att jämställdhet och andra mjuka frågor var en "självklarhet" och vad hände egentligen med målsättningen att inte bli ett "politiskt parti"?

När jag beslutade mig för att till slut lämna partiet var det med mycket vemod. Besvikelsen var stor, men med lite distans inser jag att jag borde sett bristerna långt tidigare.

Jag anser dock fortfarande att delar av politiken bör ifrågasättas, liksom delar av riksdagsarbetet. Men på gott och ont är det också demokratins skydd att det inte är alldeles enkelt att förändra allt över en natt. En viss tröghet behövs när det gäller lagar och beslut som berör oss alla.

Samtidigt som större effektivitet och förnyelse bör eftersträvas. Stora delar av det parlamentariska systemet är för tungt och svårhanterligt. Jag tänker osökt på vikten för framgångsrika företag att

ständigt göra omvärldsanalyser för att snabbt kunna anpassa sig till förändringar. Det är bara att beklaga att den nödvändiga vitamininjektion ny demokrati kunde blivit ej orkade växa till sig. Men detta var kanske förutsägbart då troligtvis de flesta i riksdagsgruppen, inklusive Ian, underskattade svårigheten i att partiet skulle förbli oberört av det enorma maskineri man hamnade i. Det krävs en enorm självbevaringsdrift och mycket klara mål för att inte drunkna i mindre frågor och särintressen.

Att därtill behålla en enad styrka när spännavvidden inom partiet sträckte sig från socialdemokratisk till moderat ideologi torde vara snudd på övermäktigt. Allteftersom tiden led blev målen allt grumligare, trovärdigheten allt mindre och även de sunda idéerna kring förändring och förnyelse tappade sin kraft.

Frågan är dock var partiet kommer att landa i framtiden. Har kärntrupperna i partiet verkligen en gemensam övertygelse att det är det partiprogram man en gång gick till val på som är viktigast? Detta kom ju till stor del från Den Nya Välfärden. Det var lätt att ta till sig, låg i tiden och kunde utan större svårighet kryddas med lite populism. Det sistnämnda var en nödvändighet för att till en början nå uppmärksamhet.

Tyvärr verkar det alltmer som om just detta blivit det avgörande, vilket

riskerar att visa sig än mer med vikande opinionssiffror. Jag känner idag en stor oro för att det som började som ett jippo och som var på väg att bli någonting seriöst, nu håller på att tas över av personliga särintressen. Möjligheten att till varje pris profilera sig och demonstrera sin makt präglar partiet. Vill Ian, Bert och Vivianne helt enkelt se hur långt det går att driva sina utspel, så får det bära eller brista? Det är svårt att tro någonting annat utifrån deras agerande, som alltmer sällan har några gemensamma nämnare med de målsättningar man en gång haft.

Jag tror tyvärr att såväl Ian som Bert håller på att förvandlas till de krokodiler man så ofta liknat andra politiker vid. Och risken är stor att vi går såväl ett rörigt riksdagsår till mötes som en ovanligt smutsig valrörelse.

Lärorika år

Jag ångrar dock inte dessa två år. Det har varit lärorikt på mer än ett sätt och jag vill tro att jag genom att göra mitt bästa inom de områden som föll på min lott, har bidragit till något, om än så litet. Varje positiv förändring har ju ett värde, även om man inte själv får varken ära eller beröm. Frågan kvarstår dock om resultatet eller den egna vinningen skall styra det parti som inte skulle bli ett parti som alla andra.